

TARTALOM

Előszó	7
1. Bevezetés	9
2. Elméleti és elemzési keretek	12
Vidéki újrastrukturálódás	13
Függőség – periferizáció	19
Változatos léptékeken jelentkező újrastrukturálódás és függések: analitikai keret	23
3. Források és módszerek	28
Szakirodalmi előzmények	28
A majorok kutatásának előzményei	30
Statisztikai adatok	32
Levéltári források, megyei hírlap	37
Terepi interjúk kutatás	40
4. A 20. század első felének jellemzői	49
A nagybirtok külső függése – globális lépték	49
A nagybirtok országos súlya és szerepe – országos lépték	50
Az uradalmak társadalomszervező szerepe – mezolépték	52
Uradalmi puszták – helyi lépték	60
5. Az 1945-ös földosztástól a szocialista agrárüzemekig	69
A magyar mezőgazdaság a szovjet érdekszférában – globális lépték ..	69
Államosítás – országos lépték	70
A szocialista nagyüzemek és a megye szerepe – mezolépték	73
Állami és szövetkezeti majorok – helyi lépték	80
Az állami gazdaságok	85
A termelőszövetkezetek	92
6. A nagyüzemi időszak második fázisa (1970-es évek eleje – 1990)	98
Kapcsolatok és függések a keleti blokkon belül és kívül – globális lépték	98
Iparosodó társadalom és iparosodó mezőgazdaság – országos lépték ..	100
Az agrárvállalatok mozgástere – mezolépték	102
Fenntartott és felszámolt puszták – helyi lépték	105
7. A privatizációtól napjainkig	126
Erősödő nyugati függés – globális lépték	127
Államtalanítás – országos lépték	128
Gazdáltnság és differenciálódás – helyi lépték	132

8. Háztartási és egyéni életutak – kötöttségek és lehetőségek a pusztákon ...	150
A volt nagyüzemi dolgozók	152
Külön utakon járók	160
A rendszerváltás előtti pályakezdők – mintakövetők és beszorulók ...	165
A pusztákon kívülről érkező kiszorulókat és beszorultakat	169
Tudatosan választók – „ellenurbanizációs” folyamatok	173
9. Összegzés és tanulságok	177
Felhasznált források	184
Irodalomjegyzék	184
Levéltári források	194
Internetes és sajtóforrások	195
Statisztikai adatok	195
Melléklet	197
Illusztrációk jegyzéke	201
Táblázatok	201
Térképek	202
Ábrák	202
Képek	202
Személynévmutató	203
Helynévmutató	205

ELŐSZÓ

Az uradalmi puszták társadalomföldrajzi elemzése tíz éve foglalkoztat. A témáról 2014-ben két dolgozatot is írtam (egy egyetemi szakdolgozat és egy tudományos diákköri munka formájában), azonban a 2016-ban megkezdett doktori képzés során alapvetően új szempontból kezdtem el a kérdéskör feldolgozását. Ebben a nemzetközi társadalomelméleti, vidékföldrajzi szakirodalom adaptálása tekinthető kulcsfontosságúnak. Kötetem a doktori értekezésem alapjain nyugszik, annak árnyaltabb, némileg bővített változata. A könyv megszületésében nélkülözhetetlen volt azoknak a kollégáknak, barátoknak a szerepe, akiknek észrevételei, gondolatai segítettek a kötet érlelésében, végleges formájának kialakításában – ideértve a disszertációhoz, az azt megelőző publikációkhoz fűzött megjegyzéseiket, de a könyv témájához szorosan nem kötődő szakmai rendezvényeken, beszélgetéseken született impulzusok is fontosnak tekinthetők. Köszönöm a terepi interjúk kutatásban részt vevő szakértők és pusztai lakosok segítségét, az interjúra szánt idejüket, valamint bizalmukat! Ezzel együtt a kötet megállapításaiért én magam tartozom felelősséggel.

A doktori disszertáció megírása nem történhetett volna meg Győri Róbert támogatása nélkül, aki témavezetőként felkarolta a témát, és szakmai tanácsokkal látott el. Köszönettel tartozom Timár Juditnak is, aki 2016 óta követte nyomon az uradalmi pusztákra fókuszáló kutatásaimat, így fontos szerepe volt a kötet elméleti, elemzési keretének alakításában, az empirikus eredményekhez kapcsolódó gondolataim finomításában. Köszönöm a disszertációmhoz és néhány korábbi írásomhoz fűzött fontos és értékes megjegyzéseket, valamint az ezekről folytatott beszélgetéseket Németh Krisztinának, akinek szempontjai nélkülözhetetlenek voltak munkám során. Külön köszönöm Horváth Gergely Krisztiánnak, hogy nemcsak a doktori dolgozatom könyvvé érleléséhez kulcsfontosságú tanácsokkal látott el, de az MTA BTK Lendület Tíz Generáció Kutatócsoport vezetőjeként lehetőséget biztosított munkám publikálására, a kötet kiadására. Bajmócy Péter és Gyuris Ferenc doktori disszertációm bírálóiként járultak hozzá munkám elkészültéhez, amiért őket is köszönet illeti. Köszönöm Hradeczký Moni precíz és alapos olvasószerkesztői munkáját, a szöveg végleges formájának kialakításában nyújtott segítségét. A Szlovákiában végzett levéltári kutatás a Magyar Kormány támogatásával, a Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj keretében történt.